

REFERENCES

- Doroz, 2008* – Doroz V. Vyvchennya ukrayins'koyi movy // *Dyvoslovo*. – 2008. – №8. – S.9.
- Pentylyuk, 2006* – Pentylyuk M., Horyushkina O., Nikitina A. Kontseptual'ni zasady komunikatyvnoi metodyky navchannya ukrayins'koyi movy / M. Pentylyuk, O. Horyushkina, A. Nikitina // *Kontseptual'ni zasady komunikatyvnoi metodyky navchannya ukrayins'koyi movy* // UMLSh. – 2006. – №1. – S. 15–20.
- Pyekhota, 2005* – Pyekhota O. M., Staryeva A. M. Osobystisno oriyentovane navchannya: pidhotovka vchytelya / O. M. Pyekhota, A. M. Staryeva // *Osobystisno oriyentovane navchannya: pidhotovka vchytelya*. – Mykolayiv, 2005. – 272 s.
- Pometun, 2004* – Pometun O., Pyrozhenko L. Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya. / O. Pometun, L. Pyrozhenko // *Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya*. – K., 2004. – 192 s.
- Serhiyenko, 2008* – Serhiyenko A. Rol' hrupovykh tekhnolohiy u formuvanni komunikatyvnykh kompetensiy starshoklasnykiv / A. Serhiyenko // *Rol' hrupovykh tekhnolohiy u formuvanni komunikatyvnykh kompetensiy starshoklasnykiv* // *Dyvoslovo*. – 2008. № 10. – S. 14-18.
- Fasolya, 2004* – Fasolya A. Meta, zmist, tekhnolohiya uroku / A. Fasolya // *Meta, zmist, tekhnolohiya uroku* // *Dyvoslovo*. – 2004. – № 8.
- Khutors'kyy, 1999* Khutors'kyy A.V. Metody evrystychnoho navchannya / A. V. Khutors'kyy // *Metody evrystychnoho navchannya* // *Shkil'ni tekhnolohiyi*, № 1-2. – 1999. S. 233-243.
- Shevtsova, 2004* – Shevtsova L. S. Metodyka zastosuvannya movlennyevo-sytuatyvnykh zavdan'. – Zhytomyr, 2004. – S. 38-44.

Надійшла до друку 11.07.2014.

УДК 37.018.1+37.091.2

Лідія Гуцуляк

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї І ШКОЛИ ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Стаття присвячена розгляду проблеми взаємодії сім'ї та школи як важливого чинника формування та розвитку особистості. Адже школа є основним соціальним інститутом, який реалізує мету загальної середньої освіти, а сім'я – природним середовищем формування та розвитку дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передачі культурних цінностей від покоління до покоління.

Під взаємодією сім'ї та школи розуміється процес, який забезпечує рівнозначний вплив цих соціальних інститутів один на одного, сприяючи тим самим розвитку кожного з них; це спеціально організований педагогічний процес, базований на взаємозгодженні, взаємно спрямованих діях його учасників задля досягнення спільної мети. На основні аналізу наукової літератури розкрито погляди дослідників на сутність цього процесу (створення сприятливих умов для несуперечливого, різнобічного, ефективного формування та розвитку зростаючої особистості відповідно до її природних здібностей, інтересів, прагнень), визначено його зміст (об'єднання освітніх і виховних можливостей цих соціальних інститутів, коригування освітніх і виховних проблем дитини, інформування батьків про шкільне життя, освітній процес, про можливості, які сім'я може використовувати для освіти своєї дитини, підвищення педагогічних можливостей батьків, розширення їх виховного потенціалу, підготовка батьків до розуміння відносин з дітьми та їхніх проблем), принципи реалізації (єдності виховних цілей та ідеалів кожної сім'ї і суспільства загалом, запровадження системи педагогічних ідей, які є ключовими та актуальними для навчального закладу, взаємоповага учасників взаємодії, дійове співробітництво,

узгодження виховних дій, які продукуються стосовно дитини кожним із цих соціальних інститутів, центрація на дитині). Встановлено основні форми залучення батьків до навчально-виховного процесу школи з метою підвищення його ефективності (батьківські збори, батьківський всеобуч, родинні свята, спортивні та культурно-масові заходи, елементи освітніх технологій). З'ясовано, що належним чином організована взаємодія школи і сім'ї містить вагомі ресурси щодо оптимізації формування та розвитку дитини.

Ключові слова: взаємодія, школа, сім'я, виховання, освіта, дитина, зміст взаємодії, напрями взаємодії, принципи взаємодії.

Статья посвящена рассмотрению проблемы взаимодействия семьи и школы как важного фактора формирования и развития личности. Ведь школа является основным социальным институтом, который реализует цель общего среднего образования, а семья – естественной средой формирования и развития ребенка, источником его материальной и эмоциональной поддержки, средством сохранения и передачи культурных ценностей от поколения к поколению.

Под взаимодействием семьи и школы понимается процесс, который обеспечивает равнозначное влияние этих социальных институтов друг на друга, содействуя этим развитию каждого из них; это специально организованный педагогический процесс, основанный на взаимосогласованных, взаимонаправленных действиях его участников для достижения общей цели. На основе анализа научной литературы раскрыты взгляды исследователей на сущность этого процесса (создание благоприятных условий для непротиворечивого, разностороннего, эффективного формирования и развития подрастающей личности в соответствии с ее природными способностями, интересами, желаниями); определено его содержание (объединение образовательных и воспитательных возможностей этих социальных институтов, корректировка образовательных и воспитательных проблем ребенка, информирование родителей о школьной жизни, образовательном процессе, о возможностях, которые семья может использовать для образования своего ребенка, повышение педагогических возможностей родителей, расширения их воспитательного потенциала, подготовка родителей к пониманию отношений с детьми и их проблем), принципы реализации (единства воспитательных целей и идеалов каждой семьи и общества в целом, внедрение системы педагогических идей, которые являются ключевыми и актуальными для учебного заведения, взаимоуважение участников взаимодействия, согласование воспитательных действий, которые продуцируются по отношению к ребенку каждым из этих социальных институтов, центрация на ребенке). Установлены основные формы привлечения родителей к учебно-воспитательному процессу школы с целью повышения его эффективности (родительские собрания, родительский всеобуч, спортивные и культурно-массовые мероприятия, элементы образовательных технологий). Установлено, надлежащим образом организованное взаимодействие школы и семьи содержит весомые ресурсы для оптимизации формирования и развития ребенка.

Ключевые слова: взаимодействие, школа, семья, воспитание, образование, ребенок, содержание взаимодействия, направления взаимодействия, принципы взаимодействия.

The article is devoted to the problem of interaction between families and schools as an important factor in the formation and development of personality. Because school is the primary social institution which implements the purpose of secondary education, and family the natural environment of formation and development of the child, the source of its material and emotional support, a means of preservation and transmission of cultural values from generation to generation.

The interaction of family and school is a process that provides the equivalent impact these of social institutions on each other, thereby contributing to the development of each of them; this specially organized pedagogical process, based on mutually agreed, mutually directed actions of its members to achieve a common goal. By analysis of the scientific literature revealed views of researchers on the nature of the process (creating favorable conditions for consistent,

comprehensive, efficient creation and development of the growing individual according to his natural abilities, interests, aspirations), defined by its content (combining training and educational opportunities for these social institutions, adjustment of training and educational problems of the child, to inform parents about school life, the training process, the possibility that a family can use to training their child, increasing pedagogical opportunities of parents, expanding their educational potential, training parents to understand the relationship with children and their problems), the principles of implementation (unity of educational goals and ideals of every family and society in general, the introduction of pedagogical ideas which are critical and relevant to the institution, mutual interaction between participants, active cooperation, coordination of educational activities that are produced in relation to child each of these social institutions centration on the child). It was determine the basic forms of involvement of parents in the educational process of the school in order to improve its efficiency (parent meetings, parent universal education, family holidays, sporting and cultural events, elements of educational technology). It was shown that properly organized interaction of school and family has good resources for optimization the formation and development of the child.

Keywords: *interaction, school, family, education, training, child, content of interaction, areas of interaction, principles of interaction.*

Постановка проблеми. Як організований, цілеспрямований процес оволодіння соціокультурними цінностями, створення сприятливих умов для привласнення дитиною моральних, естетичних, екологічних ідеалів та еталонів поведінки, підвищення рівня інтелектуального розвитку, пізнавальної самостійності та критичного мислення, освіти відіграє вагомую роль у формуванні та розвитку зростаючої особистості. Саме на освіту покладається завдання забезпечення її всебічного розвитку як найвищої цінності суспільства, розвитку її талантів, розумових і фізичних здібностей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього вибору народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [Закон України «Про освіту», 1996: с.302].

Ефективність вирішення цього завдання значною мірою залежить від дієвого взаємозв'язку, взаємодії основних соціальних інститутів, які, з одного боку, справляють суттєвий вплив на життєдіяльність зростаючої особистості, а з іншого – володіють ресурсами, необхідними для успішної реалізації освітніх послуг, задоволення її освітніх потреб.

Серед цих інститутів пріоритетне місце належить школі та сім'ї. Адже школа є основним соціальним інститутом, який реалізує мету загальної середньої освіти, а сім'я – природним середовищем формування та розвитку дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передачі культурних цінностей від покоління до покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання взаємодії сім'ї і школи як чинника оптимізації формування та розвитку зростаючої особистості привертала увагу таких відомих педагогів минулого, як А. Макаренко, В. Сухомлинський, О. Захаренко.

Розглядаючи питання виховання дітей, А. Макаренко висунув ідею про об'єднання сім'ї і школи, батьків і вчителів у спільну педагогічну організацію, яка, на його думку, мала забезпечити повну реалізацію як специфічних виховних функцій сім'ї, так і функцій школи у процесі їх взаємодії.

У створеній В. Сухомлинським педагогічній системі важливе місце посідала спільна діяльність батьків і вчителів, для позначення якої він запровадив спеціальний термін – «шкільно-сімейне виховання». Педагог стверджував, що єдність учителів і батьків не тільки дає змогу досягти значних позитивних результатів у вихованні дитини, а й постає важливою умовою вдосконалення морального обличчя сім'ї, батька і матері. З цього приводу він писав: «Без виховання дітей, без активної участі батька і матері у житті школи, без постійного духовного спілкування і взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива сама сім'я як первинний осередок суспільства, неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад, і неможливий моральний прогрес суспільства» [Сухомлинський, 1976: с. 30].

Тому «гармонійний, всебічний розвиток можливий лише там, де два вихователі – школа і сім'я – не тільки діють одностайно, ставлячи перед дітьми ті самі вимоги, а є єдиними, поділяють ті самі переконання, завжди виходять з тих самих принципів, не допускають ніколи розходжень ані в меті, ані в процесі, ані в засобах виховання» [Сухомлинський, 1976: с. 86].

Великого значення організації взаємодії школи і сім'ї надавав директор Сахнівської середньої школи О. Захаренко. Він був переконаний у тому, що «родина одна не може забезпечити повноцінне виховання дітей, те ж саме стосується і школи» [Захаренко, 2005: с. 37-38]. Тому необхідно щоб події школи ставали подіями села, а в усьому, чим живе село, брала участь школа. Адже за умов, коли «...кожен мешканець – і дорослий, і школяр – знають один одного в обличчя, було б нерозумно будувати виховну роботу з дітьми розірвано із життям дорослих, не включаючи дітей у життя села, і, навпаки, дорослих – у життя школи» [Захаренко, 2005: с. 37-38].

З погляду сучасності проблеми взаємодії школи і сім'ї вивчаються В. Брюховою, Н. Бугаєць, В. Вершинінін, Т. Виноградовою, В. Зікратовим, А. Кочетовою, Л. Обуховою, Л. Панфіловою, О. Повалій, А. Свиридовим, Н. Толстоуховою, Т. Фалькович, І. Хоменко.

Теоретико-прикладні дослідження взаємодії школи і сім'ї як чинника оптимізації формування та розвитку особистості здійснили О. Ващенко (формування в учнів початкової школи вмінь і навичок здорового способу життя), О. Докукіна (формування у молодших школярів моральних основ поведінки), О. Коберник (підвищення педагогічної культури батьків), В. Короленко (моральне виховання підлітків), Т. Кравченко (забезпечення успішної соціалізації дітей шкільного віку), О. Роговець (громадянське

виховання молодших школярів), Н. Стаднік (виховання в учнів-першокласників відповідальності) та інші. Науковці наголошують на важливості організації взаємодії сім'ї і школи як дієвого чинника виховання дитини, покликаною сприяти її успішній життєдіяльності в соціумі, визначають завдання і функції означеної взаємодії, зміст, форми і методи підвищення ефективності її реалізації.

Однак увага дослідників більшою мірою фокусується на суто виховних аспектах взаємодії школи та сім'ї, обминаючи її важливість для цілісного досягнення освітньо-виховних цілей, що зумовлює необхідність спеціального розгляду цих питань.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні сутності взаємодії школи і сім'ї, що передбачає: проведення аналізу наукової літератури із заявленої проблеми; узагальнення поглядів дослідників на зміст та основні завдання реалізації цього процесу з урахуванням його важливості для досягнення освітньо-виховних цілей; з'ясування впливу взаємодії школи і сім'ї на формування та розвиток зростаючої особистості.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія сім'ї і школи – складна проблема, розв'язання якої значною мірою залежить від того змісту, який вкладається в розуміння її сутності.

З філософського погляду, під взаємодією розуміється категорія, що відображає процеси дії різних об'єктів один на одного, їхню взаємозумовленість, зміну стану, взаємоперехід.

При цьому акцентується на тому, що кожна із взаємодіючих сторін виступає, з одного боку, причиною іншої, а з іншого – наслідком одночасного зворотного впливу протилежної сторони [*Философский энциклопедический...*, 1983: с. 84]. Тобто, взаємодія передбачає певною мірою рівнозначний взаємний вплив об'єктів один на одного, зумовлюючи тим самим рівномірний їх розвиток. Переорієнтовуючи це визначення на проблему нашого дослідження, можна припустити, що взаємодія школи і сім'ї є процесом, який забезпечує рівнозначний вплив цих соціальних інститутів один на одного, сприяючи тим самим розвитку кожного з них. Це спеціально організований педагогічний процес, базований на взаємо узгоджених, взаємо спрямованих діях його учасників задля досягнення спільної мети.

Однак, зважаючи на різний статус школи і сім'ї в плані оптимізації освіти і виховання особистості, слід визнати, що школі, яка виступає своєрідним уособлювачем і транслятором освітньої політики держави, належить роль організатора та координатора цього процесу. Щодо ролі сім'ї, то згідно із Законом України «Про освіту», батьки мають право: вибирати навчально-виховний заклад для неповнолітніх дітей; обирати і бути обраними до органів громадського самоврядування в закладах освіти; звертатися до органів державного управління і громадського самоврядування з питань навчання, виховання дітей, сприяти здобуттю

дітьми освіти в загальноосвітніх навчально-виховних закладах [Закон України «Про освіту», 1996: с. 430].

І хоча в Законі безпосередньо не згадується взаємодія сім'ї і школи як така, закладені в ньому положення безумовно спрямовані на її реалізацію, встановлюють необхідність її запровадження, гарантуючи батькам право на активну участь у навчанні та суспільному вихованні своєї дитини.

Звернення до педагогічної літератури засвідчує, що дослідники, які звертаються до вивчення проблеми взаємодії школи і сім'ї, акцентують увагу на розкритті сутності та особливостях організації цього процесу, визначенні принципів та окресленні провідних завдань його реалізації. Так, на думку Т. Виноградової, взаємодія школи і сім'ї має розглядатися як один із головних принципів організації освіти, що впливає «із спільності інтересів держави і народу, єдності виховних цілей та ідеалів кожної сім'ї і суспільства загалом» [Виноградова, 2003: с. 51]. Запровадження цього принципу передбачає не лише надання цими соціальними інститутами допомоги одне одному, а й розробку такої стратегії, яка забезпечувала б розумне об'єднання їхніх можливостей і зусиль в організації життєдіяльності школярів з урахуванням потреб, інтересів дітей, батьків і специфіки конкретного навчально-виховного закладу, вибудови взаємодії між ними на засадах демократичності, рівноправності всіх учасників – дітей, батьків, педагогів.

Іншою важливою вимогою до розробки стратегії взаємодії школи і сім'ї, Т. Виноградова вважає запровадження системи педагогічних ідей, які є ключовими та актуальними для навчального закладу. Водночас наголошується, що це не тільки не обмежує спрямованість взаємодії, а й передбачає надання їй багатоаспектного характеру. Останнє реалізується шляхом вирішення низки взаємопов'язаних завдань, а саме:

– спонукання колективу навчального закладу до самовдосконалення, враховуючи думку батьків про якість освітнього процесу;

– стимулювання в педагогів школи піклування про авторитет навчально-виховного закладу в мікрорайоні;

– формування критичного мислення колективу в ставленні до освітнього процесу, прагнення до його оновлення, вдосконалення, порівняння успіхів учнів своєї школи з досягненнями інших навчально-виховних закладів [Виноградова, 2003: с. 51].

Щоб взаємодія школи і сім'ї була ефективною, Т. Виноградова пропонує педагогам під час розробки її стратегії передбачити проблеми, які є актуальними для окремих вікових груп школярів, вибудовувати роботу з батьками на засадах випереджального підходу, готувати батьків до розуміння відносин з дітьми та їхніх проблем. Важлива роль у цьому надається пропаганді педагогічних знань з метою підвищення педагогічної освіти батьків.

Поряд із цим, до основних напрямів взаємодії школи і сім'ї віднесено: залучення батьків до різних аспектів життєдіяльності школи; узгодження змісту, цілей і завдань у підходах до виховання дитини, надання їй кваліфікованої допомоги і підтримки в складних педагогічних та життєвих ситуаціях; інформування батьків про шкільне життя, освітній процес, про можливості, які сім'я може використовувати для освіти своєї дитини, справедливого розв'язання можливих конфліктів з нею.

Тому програма взаємодії школи і сім'ї «в найбільш важливих моментах» має інтегруватися з виховною програмою навчального закладу і становити коротке формулювання проблем, методів їх розв'язання [Виноградова, 2003: с. 52].

Грунтуючись на результатах емпіричних досліджень, В. Вершинін одним із важливих аспектів, що викликає останнім часом підвищену увагу з боку сім'ї і тому потребує врахування і задоволення в процесі взаємодії школи з нею, називає підвищення інтересу батьків до навчального процесу, орієнтації на оцінювання роботи вчителя і школи загалом з огляду на ефективність інтелектуального розвитку своєї дитини, зростання усвідомлення батьками власних дидактичних можливостей [Вершинин, 2005: с. 187]. Як наслідок, спостерігається «виведення сім'ї з традиційно незручної для неї позиції вічно винного невірального підмайстра вчителя на більш привабливий і продуктивний рівень», що може бути схарактеризований як рівень встановлення відносин між професіоналами, які взаємно поважають один одного, хоча, безумовно, перебувають «у різних вісочих категоріях» [Вершинин, 2005: с. 187]. На переконання В. Вершиніна, «не використати сьогодні нові можливості сім'ї – означає завідомо знизити можливий рівень розвитку дитини». Однак не можна забувати, що «чим більше своїх проблем школа перекаже на плечі батьків, тим тривожнішою стане внутрішньосімейна атмосфера, тим складніше буде сім'ї реалізувати свою захисну психологічну функцію» [Вершинин, 2005: с. 187].

Тому найбільш ефективно взаємодія школи і сім'ї, на переконання дослідника, буде відбуватися за умов:

- виокремлення із загалу батьків груп, які мають схожі освітні потреби, розробки та впровадження в практику роботи школи відповідних програм психолого-педагогічної просвіти;

- компенсації негативних наслідків у розвитку тих дітей, які не були охоплені дошкільною освітою;

- забезпечення раннього коригування відхилень у фізичному та інтелектуальному розвитку дітей;

- якомога більш об'єктивного розподілу дітей за навчальними потоками для успішного навчання [Вершинин, 2005: с. 188].

Цікавий підхід до взаємодії школи і сім'ї запропонувала Г. Кочетова, поклавши в його основу принцип «вплив на сім'ю через дитину». У центрі педагогічної уваги тут дитина, яка стає своєрідним вихователем своїх батьків, хоча не завжди усвідомлює це. Дитина – це «зв'язуюча ланка в

співробітництві школи та сім'ї, консолідує центри, головна фігура колективної педагогічної творчості, навколо якої вибудовується цілісний навчально-виховний процес, співорганізовується мікросоціум» [Кочетова, 2005: с. 196]. За такого підходу дитина стає суб'єктом не лише навчальної, а й позакласної діяльності, а також самовиховання і саморозвитку. Більше того, вона «стає активним суб'єктом спільної діяльності всіх учасників педагогічного процесу – вчителів, учнів, батьків і зацікавленої у вихованні дітей громадськості» [Кочетова, 2005: с. 197]. Дослідники, які звертаються до вивчення питань взаємодії школи і сім'ї, наголошують на тому, що особливе значення для її ефективного встановлення має період навчання дитини в початкових класах, коли батьки «залюбки відвідують навчальний заклад, цікавляться навчанням і поведінкою дитини» [Пухта, 2006: с. 74]. Це створює позитивні передумови для залучення батьків до навчально-виховного процесу школи з метою підтримки формування та розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку. Найбільш прийнятними для цього формами О. Пухта вважає батьківські збори, батьківський всеобуч, родинні свята, спортивні та культурно-масові заходи. Водночас наголошується на необхідності впровадження в роботу з батьками елементів освітніх технологій, що допоможе розкрити нові грані співпраці, сприятиме збагаченню батьків психолого-педагогічними знаннями, забезпечить розвиток у них навичок продуктивного спілкування з дитиною [Пухта, 2006: с. 74].

На погляд Т. Кравченко, успішність взаємодії школи і сім'ї щодо оптимізації формування та розвитку особистості зумовлюється тією роллю, яку покладає на батьків школа. Найбільш оптимальною названо ту, що ґрунтується на дієвому співробітництві, узгодженні виховних дій, які продукуються стосовно дитини кожним із цих соціальних інститутів. Лише за цих умов підвищується не лише батьківський потенціал, а й збільшується сукупний ресурс обох взаємодіючих партнерів [Кравченко, 2009: с. 175].

Іншою важливою вимогою реалізації досліджуваної взаємодії Т. Кравченко називає центрацію на дитині, її становленні й особистісному розвитку. Адже сім'я і школа – два простори, в яких відбувається життєдіяльність зростаючої особистості. Кожний із них характеризується своїм змістом, метою виховання, методами їх досягнення. Перебування на перехресті впливів, що надходять від простору сім'ї і простору школи, може (за умов їх неузгодженості), призвести до формування двоєдушної людини, головними якостями якої будуть пристосовництво, егоїзм, бездуховність, блюзнірство. І, навпаки, тісна, позитивно наповнена взаємодія сприятиме активній соціалізації зростаючої особистості, набуттю нею моральних якостей і ціннісних орієнтацій, забезпечить інтелектуальний розвиток [Кравченко, 2009: с. 176]. Тобто йдеться про взаємодію школи і сім'ї як ефективний засіб досягнення освітньо-виховних

цілей, що постають перед усіма учасниками цього процесу – дитиною, її батьками, вчителями.

Висновки. Проведений нами аналіз наукових джерел дав змогу констатувати, що за своєю сутністю взаємодія школи і сім'ї – є процесом, який передбачає рівнозначний вплив цих соціальних інститутів один на одного, забезпечуючи тим самим розвиток кожного з них; це спеціально організований педагогічний процес, базований на взаємо узгоджених, взаємо спрямованих діях його учасників задля досягнення спільної мети. Зміст взаємодії орієнтований на об'єднання освітніх і виховних можливостей цих соціальних інститутів, коригування освітніх і виховних проблем дитини, підвищення педагогічних можливостей батьків, розширення їх виховного потенціалу.

Незважаючи на таке змістове розмаїття, основне завдання взаємодії школи і сім'ї полягає у створенні сприятливих умов для несуперечливого, різнобічного, ефективного формування та розвитку зростаючої особистості відповідно до її природних здібностей, інтересів, прагнень.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення зарубіжного досвіду взаємодії школи з батьками учнів, визначенні особливостей реалізації цього процесу, його основних напрямів.

ЛІТЕРАТУРА

- Вершинин, 2005* – Вершинин В. Педагогический всеобуч родителей / В. Вершинин // Народное образование. – 2005. – № 8. – С.186-192.
- Виноградова, 2003* – Виноградова Т. Взаємодія батьків і педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління / Т. Виноградова // Педагогічна скарбниця Донеччини. – 2003. – № 2. – С.51-52.
- Закон України «Про освіту», 1996* – Закон України «Про освіту» // Закони України. – К.: Ін-т законодавства, 1996. – Т.1. – С.414-432.
- Захаренко, 2005* – Захаренко О. Поради колезі, народжені в школі над Россю: роздуми педагога / О. Захаренко. – Черкаси : Ваш Дім : Дикий О. О., 2005. – 92 с.
- Кочетова, 2005* – Кочетова А. От ребенка – к семье и к совместному сотрудничеству. Новые аспекты взаимодействия семьи и школы / А. Кочетова // Народное образование. – 2005. – № 8. – С.196–202.
- Кравченко, 2009* – Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: [монографія] / Тамара Володимирівна Кравченко. – К. : Фенікс, 2009. – 416 с.
- Пухта, 2006* – Пухта О. Співпраця батьків та школи у вихованні дітей / О. Пухта // Педагогічний пошук. – 2006. – № 3(5). – С.74-75.
- Сухомлинський, 1976* – Сухомлинський В. О. Твори у 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.4. – 670 с.
- Философский энциклопедический словарь, 1983* – Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция: Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов]. – М.: Сов. энциклопедия, 1983. – 384 с.

REFERENCES

- Vershynyn, 2005* – Vershynyn V. Pedagogicheskyi vseobuch rodytelei / V. Vershynyn // Narodnoe obrazovanye. – 2005. – № 8. – S.186-192.
- Vynohradova, 2003* – Vynohradova T. Vzaiemodii batkiv i pedahohiv – neobkhdna umova dlia vykhovannia novoho pokolinnia / T. Vynohradova // Pedahohichna skarbnytsia Donechchyny. – 2003. – № 2. – S.51–52.

- Zakon Ukrainy «Pro osvitu», 1996 – Zakon Ukrainy «Pro osvitu» // Zakony Ukrainy. – K.: In-t zakonodavstva, 1996. – T.1. – S.414-432.*
- Zakharenko, 2005 – Zakharenko O. Porady kolezi, narodzhenni v shkoli nad Rossiю: rozdumy pedahoha / O. Zakharenko. – Cherkasy : Vash Dim : Dykyi O.O., 2005. – 92 s.*
- Kochetova, 2005 – Kochetova A. Ot rebenka – k seme y k sovmestnomu sotrudnychestvu. Novye aspekty vzaymodeistviya semy y shkoly / A. Kochetova // Narodnoe obrazovaniye. – 2005. – № 8. – S.196-202.*
- Kravchenko, 2009 – Kravchenko T. V. Sotsializatsiia ditei shkilnoho viku u vzaiemodii sim'i i shkoly: [monohrafiia] / Tamara Volodymyrivna Kravchenko. – K. : Feniks, 2009. – 416 s.*
- Pukhta, 2006 – Pukhta O. Spivpratsia batkiv ta shkoly u vykhovanni ditei / O. Pukhta // Pedahohichniy poshuk. – 2006. – № 3(5). – S.74–75.*
- Sukhomlynskyi, 1976 – Sukhomlynskyi V. O. Tvory u 5-ty t. / V. O. Sukhomlynskyi. – K.: Rad. shkola, 1976. – T.4. – 670 s.*
- Fylosofskyi entsyklopedycheskyi slovar, 1983 – Fylosofskyi entsyklopedycheskyi slovar / [hl. redaktsiia: L. F. Ylychëv, P. N. Fedoseev, S. M. Kovalëv, V. H. Panov]. – M.: Sov. entsyklopediia, 1983. – 384 s.*

Надійшла до друку 12.09.2014.

УДК 577.34(477)(092)

Олена Дзюбенко

РОЛЬ Д. М. ГРОДЗИНСЬКОГО В РОЗВИТКУ ТА ВСТАНОВЛЕННІ РАДІОБІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНИ

Проаналізовано етапи розвитку радіобіології в Україні як нової науки під впливом ідей вченого-науковця Д. Гродзинського. Етапи зародження радіобіологічних ідей, які були спричиненні трьома визначними відкриттями кінця XIX століття.

Предки Д. Гродзинського були людьми вельможними. Один із пращурів працював у тому університеті в Польщі, де створював свою геліоцентричну систему світу Миколай Коперник. Інший був укладачем книжок, письменником.

Дмитро Михайлович Гродзинський народився 5 серпня 1929 року, м. Біла Церква Київської області, в родині ботаніків, викладачів Білоцерківського сільськогосподарського інституту. Під впливом батьків у нього сформувалася прихильність до рослин, фізики та історії. Дитячі вподобання органічно поєдналися в старші роки, і Дмитро Михайлович отримав подвійну вищу освіту на агрономічному факультеті Білоцерківського сільськогосподарського інституту і механіко-математичному заочному відділенні Московського державного університету ім. М. Ломоносова

Розглянуто біографічні відомості всесвітньвідомого ученого і громадського діяча, академіка НАН України, завідувача відділу біофізики і радіобіології Інституту клітинної біології і генетичної інженерії НАН України, академіка-секретаря відділення загальної біології НАН України, доктора біологічних наук, професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Києво-Могилянської академії» та Міжнародного Соломонового університету.

Голову Національної комісії з радіаційного захисту населення України при Верховній Раді України. Активного учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Заслуженого діяча науки України. Творця теорії надійності біологічних систем. Фундатора відомої в світі наукової школи в галузі радіобіології рослин. Автора понад 750 наукових праць, у тому числі 27 монографій із проблем радіобіології та біофізики. Співавтор підручників «Біофізика» та «Біоніка», енциклопедії «Чорнобильська катастрофа».